

Mobiliteit

- Actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard 2
- Tussen kernen zijn goede (e-)fiets- en OV-verbindingen 6

Bijlage bij
Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving

Versie 2, februari 2018
Levend document

check voor de laatste versie www.ggdghorkennisnet.nl

Actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard

Lopen of fietsen in plaats van met auto of OV is gezonder en beter voor de omgeving. Dit moet centraal uitgangspunt zijn in beleid en ontwerp. Door voor dagelijkse verplaatsingen, naar werk, school en winkel, te fietsen en lopen kan iedereen voldoen aan de nationale beweegnorm. Hierbij is het nodig oog te hebben voor de behoeften van kwetsbare groepen zoals ouderen, kinderen en mensen die niet goed ter been zijn. Voor langere afstanden kan dit in combinatie met OV. Dat maakt fitter en voorkomt onder meer overgewicht en stressgerelateerde klachten. Uitstoot en lawaai van gemotoriseerd verkeer wordt voorkomen met daardoor minder hinder, hart- en vaatziekten, luchtwegaandoeningen en longkanker. Actief vervoer heeft geen negatieve invloed op het klimaat. Niet parkeren op straat en minder auto's geven bovendien ruimte voor een aangename leefomgeving.

Bied de juiste infrastructuur voor voetgangers en de fietsers

De juiste infrastructuur biedt voetgangers én fietsers een veilige, comfortabele route die actief vervoer de aantrekkelijkste keuze maakt. Dat betekent ruimte en prioriteit voor voetganger en fietser. Voor voetgangers is daarnaast vooral een korte route van belang, voor fietsers een snelle. De juiste fietsinfrastructuur biedt verder voorzieningen bij aankomst en/of vertrek.

	Geef fietsers en voetgangers (letterlijk) de ruimte op straat.	Tour de Force 2020, Amsterdamse beweeglogica
	Doorgaande routes voor gemotoriseerd verkeer gaan om wijken of kernen heen, niet er doorheen (zie Kernwaarden Woonomgeving).	Amsterdamse beweeglogica
	Kies voor (bromfietsvrije) vrijliggende fietspaden in plaats van fietsstroken, uit oogpunt van verkeersveiligheid en gezondere lucht voor de fietser.	GGD richtlijn lucht
	Maak kruisingen vriendelijk voor wandelaars en fietsers.	Amsterdamse beweeglogica
	Maak loop- en fietsroutes gemakkelijk vindbaar.	Amsterdamse beweeglogica
	Maak fiets- en wandelroutes voor iedereen veilig, zowel fysiek (bijvoorbeeld verkeersveilig) als sociaal (bijvoorbeeld goed verlicht).	Amsterdamse beweeglogica
	Zorg voor complete, veilige en comfortabele netwerken die wonen en voorzieningen goed verbinden.	Amsterdamse beweeglogica
	Zorg voor voldoende, goede en veilige fietsenstallingen nabij voorzieningen, waaronder OV, en bij woningen.	GGD Haaglanden - bewegen, Amsterdamse beweeglogica Tour de Force 2020
	Houd rekening met doelgroepen: kindvriendelijk nabij scholen en speeltuinen, vriendelijk voor ouderen nabij een verzorgingshuis.	Amsterdamse beweeglogica
	Houd in het ontwerp van doorgaande of drukke fietsroutes rekening met fietsers die een veel hogere snelheid hebben (zoals speed pedelec, wielrenner, getrainde forens) dan de gemiddelde fietser.	
	Fietsen en lopen zijn de meest gebruikte vormen van voor- en natransport van het OV. Maak goede koppelingen met het OV-netwerk (zie Kernwaarde Mobiliteit) en bied ook goede fietsvoorzieningen nabij haltes en stations.	Amsterdamse beweeglogica Tour de Force 2020

<p>Voorzieningen, wonen en werken zijn goed gemengd <i>Goed bereikbare voorzieningen, zoals zorg, winkels, ontspanning en scholen, en kleine detailhandel op korte afstand van woningen, stimuleert lopen en fietsen, en zorgt daarmee voor minder autoverkeer. Mensen bewegen daardoor meer. Het is dan wel belangrijk dat loop- en fietsroutes fijnmazig, direct, aantrekkelijk en (verkeers)veilig zijn en dat er geen barrières zijn zoals spoorlijnen of drukke wegen. Een slimme combinatie van functies in ruimte en tijd bevordert het gebruik ervan door meerdere doelgroepen. Functiemenging bevordert ook de sociale cohesie doordat mensen elkaar ontmoeten in de buurt. Dat houdt de buurt levendig, benut de schaarse ruimte optimaal en biedt ook lokaal werk.</i></p>		
	Zie voor Maatregelen: Kernwaarde "Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlastgevende bedrijven staan op afstand".	
<p>Heb aandacht voor veiligheid en toegankelijkheid van loop- en fietsroutes <i>Infrastructuur en routes zijn zo ingericht dat ook kinderen, ouderen en mensen met een beperking veilig, zelfstandig kunnen lopen (en indien mogelijk fietsen, evt met hulpmiddel). Veilig is zowel fysiek (bijv verkeersveilig) als sociaal (bijv goed verlicht)</i></p>		
	Maak loop- en fietsroutes ook toegankelijk voor kinderwagens en hulpmiddelen als rollator, handbike, rolstoel, scootmobiel etc.	
	Houd rekening met doelgroepen: kindvriendelijk nabij scholen en speeltuinen, vriendelijk voor ouderen nabij een verzorgingshuis.	Amsterdamse beweeglogica
	Bied langs specifieke routes voldoende rustmogelijkheden voor mensen die slecht(er) ter been zijn.	
	Beheer met aandacht voor toegankelijkheid voor ouderen en hen die minder goed ter been zijn, ook bij winterse weersomstandigheden.	RIVM handreiking gezonde gemeente
	Breng de fysieke veiligheid van voet- en fietspaden in kaart met een wijkscouw. Denk aan verkeersveiligheid, maar let bijvoorbeeld ook op gelijkmatig gelegde stoeptegels. Pas eventueel de methode 'Halt! U valt' toe.	RIVM handreiking gezonde gemeente
	Markeer voetpaden duidelijk zodat ook kinderen veilig en zelfstandig kunnen lopen en op de stoep kunnen spelen.	
<p>Dring gemotoriseerd verkeer terug <i>Door de hoeveelheid gemotoriseerd verkeer te beperken wordt er minder luchtverontreiniging uitgestoten, minder geluid geproduceerd en ontstaat er ruimte voor lopen, fietsen en spelen. Door het autobezit te beperken wordt het autogebruik ook teruggedrongen, en ontstaat er bovendien ook direct meer ruimte.</i></p>		
	Maak actief vervoer (lopen en fietsen) in beleid, ontwerp en gebruik de standaard, en ontmoedig hiermee autoverkeer.	GGD Richtlijn Lucht, Gezond ontwerp wijzer
	Vang wegverkeer op aan de stadsrand (Cargohubs, P&R, P&(deel)fiets, etc.) en stuur niet-bestemmingsverkeer zoveel mogelijk buiten wijken of stad om.	CROW Tour de Force 2020
	Realiseer autoluwe of -vrije straten (woon)straten, zoals 'Fietsstraten - Auto te Gast' of 'Leefstraten' en zones, zoals rondom scholen, sportterreinen.	GGD richtlijn lucht, VVN - fietsstraat, gemeente Utrecht leefstraat
	Verlaag in een stedelijke omgeving de parkeernorm, minder beschikbare parkeerplaatsen beperken autobezit. Verbied of beperk het parkeren op straat en beperk het aantal parkeerplaatsen op eigen terrein (ondergronds parkeren).	
	Stimuleer of organiseer (elektrisch) autodelen zoals Greenwheels of	Elektrische deelauto

	Car2Go om autobezit te beperken, bijvoorbeeld door parkeer- of standplaatsen beschikbaar te stellen of oplaadmogelijkheden te faciliteren.	
	Maak flankerend beleid, zoals lagere tarieven voor openbaar vervoer en hogere tarieven voor parkeren.	Gezond ontwerp wijzer
	Goederen komen met slimme, efficiënte, stille en schone (elektrische) stadsdistributie op hun plek terecht.	
	Zie voor meer maatregelen ook de websites van CROW, Infomil en Joaquin.	GGD Richtlijn Lucht
Maak het (resterend) gemotoriseerd verkeer schoner er stiller <i>Waar beperken van gemotoriseerd verkeer (nog) niet tot de mogelijkheden behoort, kunnen maatregelen worden genomen om de uitstoot van lawaai en luchtverontreiniging te beperken</i>		
	Prioriteer maatregelen voor de vervoerstypes met de grootste (lokale) uitstoot van geluid en luchtverontreiniging (bijv. bus, goederenvervoer, oude voertuigen, zakelijk rijders).	GGD Richtlijn Lucht
	Pas maatregelen toe om 'vuilste' voertuigen terug te dringen (milieuzone, beleid goederenvervoer, green deals zakelijk rijders, gedifferentieerd parkeerbeleid, etc).	GGD Richtlijn Lucht
	Ontmoedig gebruik (tweetakt) brommers, stimuleer alternatieven als elektrische scooters en e-bikes.	GGD Richtlijn Lucht
	Stimuleer elektrisch vervoer door bijvoorbeeld oplaadfaciliteiten te bieden, in deze volgorde: fiets, OV, scooter/brommer, (vracht)auto's.	GGD Richtlijn Lucht
	Pas geluidsarm wegdek toe bijv. stil asfalt in plaats van klinkers.	GGD Haaglanden – geluid
	Pas maatregelen toe om verkeer beter door te laten stromen (optimale snelheid, inregelen verkeerslichten, etc.), waarbij een eventueel negatief bij-effect door een verkeersaantrekkende werking aandachtspunt is.	GGD Richtlijn Lucht
	Maatregelen om snelheid te beperken of veiligheid te vergroten, zoals drempels, zijn zo geplaatst dat hinder door trillingen en geluid wordt voorkómen. Bepaal gewenste maatregelen in overleg met direct aanwonenden/gebruikers.	
	Maak schoon en stil een belangrijke overweging in de aanbesteding van de concessie voor (lokaal) OV, zorg voor elektrische (of anderszins zo schoon mogelijke) bussen.	
	Maak het eigen (GGD, overheid) wagenpark zo schoon en stil mogelijk. Voor (bijna) alle noodzakelijke vormen van gemotoriseerd vervoer is inmiddels een elektrisch alternatief beschikbaar.	Infomil – A'dam schoon en zuinig
Stimuleer lopen en fietsen <i>Gaan lopen en fietsen in plaats van zich met auto of OV te verplaatsen vraagt een gedragsverandering. Een integrale aanpak van gedragsverandering richt zich zowel op het individuele gedrag als op de leef-, werk- en woonomgeving. Maatregelen in de leefomgeving moeten daarom bij voorkeur samengaan met andere middelen zoals voorlichting en gedragsveranderingsprogramma's. Pak dit planmatig aan. Zie voor kennis, materialen en tips het Loket Gezond Leven.</i>		
	Bied erkende interventies op het gebied van lopen en fietsen, zoals 'Fietsen scoort' of 'Stap je gezond'.	Loket gezond leven – sport en bewegen, Kenniscentrum Sport

Geef het goede voorbeeld <i>In de eigen organisatie (GGD, gemeente, andere overheid) zijn er ook keuzes die te maken hebben met actief vervoer. Practice what you preach en geef het goede voorbeeld!</i>		
	Ga uit van actief vervoer voor dienstreizen tot ca 7,5 km. Verstrek goede dienstfietsen, beperk het gebruik van dienstauto's tot beschreven uitzonderingssituaties en maak het gebruik van de eigen auto voor dienstreizen niet declarabel. (zie voor reizen over grotere afstand Kernwaarde Mobiliteit; e-fiets en OV)	Tour de force 2020
	Maak in het eigen wagenpark en aanbestedingen (fossiel) gemotoriseerd verkeer een uitzondering. Sta alleen elektrische dienstauto's toe, gebruik deze alleen in beschreven uitzonderingssituaties en hanteer een strikte uitzonderingslijst voor toegestane (fossiel) gemotoriseerde diensten (en een lijst met elektrische alternatieven).	Gemeente Amsterdam – agenda duurzaamheid
	Ga uit van actief vervoer voor woon-werkverkeer. Beloon alleen actief woon-werkverkeer (evt gecombineerd met e-fiets en/of OV, zie Kernwaarde Mobiliteit) en bied goede voorzieningen (zoals ruime en veilige fietsenstalling, e-fiets oplaadpunten, douche-/ omkleedruimte, droogruimte regenpak, reparatie-/ bandenplak-service, fietspomp).	Tour de force 2020
Bevorder participatie: betrek burgers bij planning, ontwikkeling, uitvoering, beheer en evaluatie <i>Infrastructuur en voorzieningen worden alleen goed gebruikt als deze aansluiten op de behoeften van gebruikers. Dat kan door middel van een goed proces met burgerparticipatie. Burgerparticipatie betekent dat bewoners actief meedoen bij de planning, ontwikkeling, uitvoering, beheer en/of evaluatie van beleid, infrastructuur en voorzieningen. Vroegtijdig samenwerken vergroot de kwaliteit van oplossingen en zorgt ervoor dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit direct op tafel komen (inspiratiegids participatie). Participatie is gebaseerd op vertrouwen, zowel van professionals in burgers als omgekeerd. Er zijn verschillende niveaus van participatie mogelijk, van informeren, raadplegen en adviseren tot coproduceren of meebeslissen. Het doel van het inzetten van de bewonersparticipatie bepaalt mede de methode die gebruikt wordt en de te betrekken bewoners(groepen). Participatie is altijd maatwerk.</i>		
	Maak vooraf afspraken met elkaar over het doel van participatie en de bijbehorende randvoorwaarden. Doorloop daarvoor bijvoorbeeld het stappenplan in de 'handreiking bewonersparticipatie bij de inrichting van een gezonde leefomgeving'.	RIVM handreiking bewonersparticipatie, Inspiratiegids participatie, RIVM handreiking gezonde gemeente
	Bepaal de geschikte methode(s) van bewonersparticipatie. Doorloop daarvoor bijvoorbeeld het stappenplan in de 'handreiking bewonersparticipatie bij de inrichting van een gezonde leefomgeving'.	RIVM handreiking bewonersparticipatie, Inspiratiegids participatie, RIVM handreiking gezonde gemeente
	Heb aandacht voor representativiteit en afspiegeling van de burgers die het aangaat en zij die meedoen in het participatieproces.	Pharos

Tussen kernen zijn goede (e-)fiets- en OV-verbindingen

Met goede verbindingen voor (elektrische) fiets en openbaar vervoer tussen kernen (wijken, steden, dorpen) is autogebruik veelal onnodig. Een goede OV- en fietsverbinding tussen kernen stimuleert het lopen en fietsen in de nabije omgeving. Minder automobiliteit voorkomt uitstoot en lawaai van gemotoriseerd verkeer met daardoor minder hinder, hart- en vaatziekten, luchtwegaandoeningen en longkanker. Het heeft minder negatieve invloed op het klimaat en draagt ook bij aan een gezonde woonomgeving. Voorwaarde is wel dat het OV-netwerk goed toegankelijk is voor iedereen, ook ouderen en mensen die minder goed ter been zijn. Om (e-)fiets en OV een alternatief voor dagelijks vervoer over de middellange afstand te laten zijn, moeten zij elkaar goed aanvullen. OV-verbindingen kunnen directer en sneller wanneer er goede fietsvoorzieningen zijn bij haltes en stations, zoals veilige fietsenstallingen, en goed aansluiten op het fietsnetwerk van bijvoorbeeld fiets snelwegen.

Bied de juiste (e-)fiets infrastructuur

De juiste (e-)fietsinfrastructuur biedt een veilige, comfortabele en snelle route en goede, veilige voorzieningen bij aankomst en/of vertrek.

	Maak fietsroutes ook buiten de kernen comfortabel, heel en veilig. Veilig is hierbij zowel fysiek (bijvoorbeeld verkeersveilig) als sociaal (bijvoorbeeld goed verlicht).	Tour de Force 2020
	Creëer waar mogelijk fiets snelwegen waar de maximumsnelheid van (e-)fiets ook benut kan worden met behoud van een veilige situatie voor langzamere verkeersdeelnemers.	Tour de Force 2020
	Maak kruisingen fietsvriendelijk.	Tour de Force 2020, Amsterdamse Beweglogica
	Kies voor (bromfietsvrije) vrij liggende fietspaden in plaats van fietsstroken, uit oogpunt van verkeersveiligheid en gezondere lucht voor de fietser.	Academische werkplaats – brommers, GGD richtlijn lucht
	Faciliteer en stimuleer goede en veilige fietsenstallingen met oplaadmogelijkheid voor e-fietsen, bij voorzieningen waar veel mensen komen (zoals scholen, ziekenhuizen, werkgevers, winkels, etc.).	Tour de Force 2020, Amsterdamse beweeglogica

Bied passende OV-infrastructuur

Passende OV-infrastructuur biedt in ieder geval een voldoende frequente en comfortabele verbinding met voorzieningen buiten de eigen kern. Het gaat hierbij om de dienstregeling, routes en de voorzieningen bij aankomst en vertrek (haltes of stations) van alle soorten OV.

	Maak goede koppelingen met het OV-netwerk en onderlinge koppeling tussen verschillende varianten van het OV.	Overstappen naar 2040
	Maak het OV goed toegankelijk voor iedereen, ook voor ouderen, mensen die minder goed ter been zijn, blinden, mensen met kinderwagens, etc.	Amsterdamse beweeglogica, Overstappen naar 2040
	Zorg voor een OV-verbinding tussen iedere kern en noodzakelijke voorzieningen (supermarkt, school, huisarts, ziekenhuis) indien die niet in de kern liggen.	
	Pas de dienstregeling aan op de behoeften van gebruikers en bied actuele reis informatie voor reizigers. De behoefte kan per seizoen verschillen.	
	Maak spoorwegovergangen en kruisingen met bus- en tram banen	

	veilig voor wandelaars en fietsers.	
	Het OV is schoon, heel en veilig.	Rijksoverheid – comfortabel reizen
Verbind het OV met fiets- en looproutes <i>OV-verbindingen kunnen worden “verdikt en gestrekt”. Dat wil zeggen, vaker een verbinding en minder geslinger door kernen, waardoor frequentere en directere verbindingen ontstaan. Haltes en stations moeten daarbij goed zijn aangesloten op het fietsnetwerk. Dit vergt ook fietsvoorzieningen als stallingen en oplaadpunten bij de haltes en stations. Aandacht voor ‘the first and last mile’ is noodzakelijk voor OV-gebruik.</i>		
	Aansluitende loop- en fietsroutes zijn gemakkelijk te vinden.	GOW
	Zorg voor voldoende, goede en veilige fietsenstallingen nabij treinstations en bushaltes.	GOW
	Zorg voor oplaadpunten voor elektrische fietsen nabij treinstations en bushaltes.	GOW
	Maak de OV-fiets (voor de ‘last mile’) beschikbaar bij zoveel mogelijk haltes en stations, in ieder geval bij haltes die op afstand van te bezoeken voorzieningen liggen.	GOW
	Haltes en stations zijn altijd schoon, heel en veilig. Veilig betekent zowel fysiek, bijvoorbeeld verkeersveilig, als sociaal, bijvoorbeeld goed verlicht en geen hangjongeren.	GOW
	Bied langs specifieke routes in stations en bij haltes voldoende rustmogelijkheden voor mensen die een slechte(re) conditie hebben.	GOW
	Overweeg een betere OV-verbinding in het koude, natte en donkere winterseizoen om de rest van het jaar de (e-)fiets een volwaardig alternatief voor langere afstanden te laten zijn.	GOW
	Gebruik een innovatieve dienstregeling met extra bussen en routes op dagen waarop minder e-fietsers worden verwacht (regen, vorst, eerste en laatste schooldagen etc.).	GOW
Stimuleer het gebruik van e-fiets of OV (in plaats van de auto) <i>Het gebruik van e-fiets in plaats van zich met auto of OV te verplaatsen, of het OV te gebruiken in plaats van de auto, vraagt een gedragsverandering. De GGD heeft veel kennis van en ervaring met gedragsveranderingsprogramma’s en kan overheid of initiatiefnemer hierbij ondersteunen.</i>		
	Bied programma’s die het gebruik van e-fiets stimuleren, zoals gratis uitprobeerweken en een subsidieregeling voor het belonen van fietskilometers via de werkgever.	CROW – fietsen
	Bied programma’s die het gebruik van het OV stimuleren, zoals OV-probeerkaarten.	
	Bied programma’s voor werknemers die het gebruik van het OV stimuleren, zoals een OV-reiskostenvergoeding voor werknemers en het hanteren van flexibele werktijden.	Slimmer op weg, Beter Benutten
Geef het goede voorbeeld <i>In de eigen organisatie (GGD, gemeente, andere overheid) zijn er ook keuzes die te maken hebben met e-fiets en OV. Practice what you preach en geef het goede voorbeeld!</i>		
	Bied elektrische dienstfietsen voor dienstreizen van circa 7,5 – 15 km en een OV-businesskaart voor dienstreizen verder dan 15 km. Beperk het gebruik van dienstauto’s tot beschreven uitzonderingssituaties en maak het gebruik van de eigen auto voor dienstreizen niet declarabel. (Zie voor dienstreizen over kortere afstand Kernwaarde Actief vervoer (fietsen en lopen) is de standaard).	Tour de Force 2020, Beter Benutten

	Maak in het eigen wagenpark en aanbestedingen (fossiel) gemotoriseerd verkeer een uitzondering. Sta alleen elektrische dienstauto's toe, gebruik deze alleen in beschreven uitzonderingssituaties en hanteer een strikte uitzonderingslijst voor toegestane (fossiel) gemotoriseerde diensten (en een lijst met elektrische alternatieven).	
	Stimuleer het gebruik van OV voor woon-werkverkeer bij afstanden groter dan 15 km door een goede vergoeding en/of OV-kaart.	Beter Benutten
	Ontmoedig autogebruik voor woon-werkverkeer, bied geen vergoeding of voorzieningen (zoals parkeerplaatsen).	
<p>Bevorder participatie: betrek burgers bij planning, ontwikkeling, uitvoering, beheer en evaluatie</p> <p><i>Infrastructuur en voorzieningen worden alleen goed gebruikt als deze aansluiten op de behoeften van gebruikers. Dat kan door middel van een goed proces met burgerparticipatie. Burgerparticipatie betekent dat bewoners actief meedoen bij de planning, ontwikkeling, uitvoering, beheer en/of evaluatie van beleid, infrastructuur en voorzieningen. Vroegtijdig samenwerken vergroot de kwaliteit van oplossingen en zorgt ervoor dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit direct op tafel komen (inspiratiegids participatie).</i></p> <p><i>Participatie is gebaseerd op vertrouwen, zowel van professionals in burgers als omgekeerd. Er zijn verschillende niveaus van participatie mogelijk, van informeren, raadplegen en adviseren tot coproduceren of meebeslissen. Het doel van het inzetten van de bewonersparticipatie bepaalt mede de methode die gebruikt wordt en de te betrekken bewoners(groepen). Participatie is altijd maatwerk.</i></p>		
	Maak vooraf afspraken met elkaar over het doel van participatie en de bijbehorende randvoorwaarden. Doorloop daarvoor bijvoorbeeld het stappenplan in de 'handreiking bewonersparticipatie bij de inrichting van een gezonde leefomgeving'.	RIVM handreiking bewonersparticipatie, Inspiratiegids participatie, RIVM handreiking gezonde gemeente
	Bepaal de geschikte methode(s) van bewonersparticipatie. Doorloop daarvoor bijvoorbeeld het stappenplan in de 'handreiking bewonersparticipatie bij de inrichting van een gezonde leefomgeving'.	RIVM handreiking bewonersparticipatie, Inspiratiegids participatie, RIVM handreiking gezonde gemeente
	Heb aandacht voor representativiteit en afspiegeling van de burgers die het aangaat en zij die meedoen in het participatieproces.	Pharos
	Monitor geregeld de tevredenheid van gebruikers van infrastructuur, voorzieningen en OV. Vraag actief wat goed is en wat beter kan	